

Institucions, conviccions i compromís polític

La voluntat de fer de Catalunya un país de primera qualitat

Joaquim Colominas Ferran

Professor associat de Ciència política a la Universitat de Barcelona

1. Institucions i bones pràctiques, base del progrés dels països

Una de les preguntes importants que hom es planteja des de les ciències socials és perquè progressen o fracassen els països. Per què en unes condicions semblants uns països avancen en progrés econòmic, progrés social, progrés polític i progrés moral; altres països s'estanquen; i altres països retrocedeixen. Aquesta és una de les preguntes fortes que s'han plantejat de forma recurrent. Quines són les causes del progrés o de la involució dels països.

Com és conegut, dos prestigiosos professors de la Universitat de Harvard, Daron Acemoglu i James A. Robinson, van publicar l'any 2012 la seva reconeguda obra *Why nations fail?: The origins of Power, Prosperity and Poverty* (traduïda en castellà per la Universidad de Deusto amb el títol *Por qué fracasan los países: Los orígenes del poder, la prosperidad y la pobreza*). Després d'analitzar les causes de molts països del món, casos actuals i casos històrics, resumint molt, els autors van arribar a la conclusió que els països que han progressat, que progressen, són països que tenen bones institucions polítiques, que estan pensades tenint en compte els resultats que produeixen, tenint en compte l'interès general de la ciutadania; i, per un altre costat, que tenen unes elits inclusives, que es caracteritzen per bones pràctiques en l'exercici dels

seus càrrecs públics, així com per bones pràctiques d'una ciutadania amb consciència cívica. Bones institucions i bones pràctiques. Bones pràctiques dels dirigents i dels ciutadans, fruit d'unes conviccions democràtiques profundes. Pensem que aquest és un bon punt de partida. I ho és si compartim el compromís per fer de Catalunya un país de primera (qualitat).

1.1. Un exercici de política comparada

Si posem atenció en democràcies més consolidades del nostre entorn cultural, podem comprovar la solidesa de la tesi dels dos autors esmentats. La política comparada té un doble objectiu. Per un costat, satisfer una curiositat que és la legítima una voluntat de conèixer el funcionament del sistema polític d'altres països. I, per una altra, també serveix, o hauria de servir, per entendre millor el funcionament de les institucions del nostre sistema polític i també per fer un exercici de proposta de millorar a través d'una eventual transacció d'institucions polítiques de diferents sistemes polítics.

Concretament, a Europa occidental, acabada la Segona guerra mundial, la majoria de països que van intervenir en el que va ser la major desfeta física i moral de la Humanitat, en aquell desastre físic, polític i moral, es van plantejar passar pàgina i posar les bases per començar un període nou. D'aquesta manera, a partir de 1947, 1948, 1949... aquests països van aprovar una nova constitució i van estrenar noves institucions polítiques per fer front als reptes dels nous temps.

1.2. Dos casos a tenir en compte: Alemanya i Itàlia. Les institucions sí que importen

D'entre els diferents casos, tenint en compte les limitacions d'espai, en volem destacar només dos, Alemanya i Itàlia. I ho fem com a exemple d'un cas d'èxit i d'un cas de fracàs de la política. Alemanya, un cas d'èxit.

A grans trets, la República Federal Alemanya es va dotar de bones institucions polítiques i ha gaudit de bones pràctiques, tan per part dels seus governants com d'una majoria dels seus ciutadans.

1.3. Alemanya. Les institucions polítiques al servei del progrés general

Seguint les citades tesis dels professors Acemoglu i Robinson, la recuperació del lideratge polític i econòmic d'Alemanya setanta anys després de la Segona guerra mundial es deu, resumint molt, al fet que, a grans trets, la República Federal Alemanya es va dotar de bones institucions polítiques i ha gaudit de bones pràctiques, tant per part dels seus governants com d'una majoria dels seus ciutadans. Aquest fet, sense oblidar mai tampoc les reflexions que Max Weber ens va deixar al començament del segle passat sobre la influència de la religió en la praxis pública.

De les principals institucions que la RFA va estrenar amb la Llei Fonamental de Bonn, l'any 1949, en volen destacar especialment tres: forma de govern, sistema electoral i organització territorial de l'estat.

1.4. Un nou model de la forma de govern parlamentària: el parlamentarisme racionalitzat

Com és sabut, els anys trenta del segle passat en molts països d'Europa esclataren règims polítics no democràtics (el feixisme a Itàlia; el nazisme a Alemanya; el franquisme a l'estat espanyol...). Una de les causes de l'aparició d'aquests règims polítics que representaren una voluntat de trencament i una involució en el llarg camí de democratització política i social iniciat amb les revolucions burgeses del segle XVIII va ser com a reacció d'una política ineficaç. Una política que no sabia resoldre els problemes d'una gran majoria de ciutadans.

L'estabilitat com un requisit previ d'eficàcia governamental.

Els sistemes parlamentaris existents els anys vint i trenta van ser molt inestables, amb continus canvis de govern, fet que impedia una eficàcia governamental.

Amb l'objectiu que la política pogués tornar a resoldre els problemes dels ciutadans, els enginyers institucionals que van elaborar la Llei Fonamental de Bonn van adoptar una nova variant dels sistemes parlamentaris: el parlamentarisme racionalitzat. La seva obsessió era que la política tornés a ser eficaç. Però aquesta condició, naturalment, ningú la pot assegurar. Però el que sí que varen aconseguir els constituents que van proposar aquest nova variant va ser que la política fos estable. L'estabilitat com un requisit previ d'eficàcia governamental. En aquest sentit, varen inventar noves figures parlamentàries que aconseguissin que formacions polítiques que havien guanyat a les urnes, però sense obtenir majoria absoluta, poguessin governar per un període d'una legislatura sencera. Aconseguir estabilitat parlamentària, estabilitat política, governs per a quatre anys.

Concretament, aconseguir en seu parlamentària, a través de la investidura presidencial, que per majoria simple en segona votació fos suficient ser elegit canceller; però, per contra, proposar una figura parlamentària nova, la moció de censura constructiva, per poder de destituir el president del govern, però que es necessités una majoria molt més gran, reforçada, majoria absoluta. Aquestes dues figures parlamentàries es complementen amb altres dues, en mans del cap del govern: per un costat, la qüestió de confiança, pensada perquè amb motius de crisi política, en pugui sortir reforçat, si guanya la votació per majoria simple. En cas contrari, el cap del govern haurà de dimitir. I, per un altre, la dissolució anticipada del Parlament, també per part del cap del govern, permet decidir en quin moment convocar noves eleccions abans que acabi el període de quatre anys inicialment

La República Federal Alemanya va optar per un sistema electoral mixt, que recull les virtuts de les dues grans famílies de sistemes electorals, els que tenen una fórmula proporcional i els que tenen una fórmula majoritària.

previst. Quatre figures parlamentàries, en definitiva, que recauen en la figura del cap de govern i que donen pas, d'aquesta manera, a una presidencialització d'aquests sistemes parlamentaris.

1.5. El sistema electoral: el millor dels dos mons

En segon lloc, volem destacar una segona institució política clau de les democràcies representatives, la llei electoral. Una altra institució que es va innovar per satisfer millor les demandes polítiques dels nous temps. La República Federal Alemanya va optar per un sistema electoral mixt, que recull les virtuts de les dues grans famílies de sistemes electorals, els que tenen una fórmula proporcional i els que tenen una fórmula majoritària. Justament, per aquest motiu es diu que el sistema electoral d'Alemanya, que és proporcional personalitzat, és el millor dels dos mons.

A través d'un sistema de doble vot, els electors alemanys tenen un primer vot per elegir el diputat del seu districte. Amb aquest primer vot, que serveix per elegir aproximadament la meitat dels representants de la cambra baixa, s'aconsegueix apropar la política a la ciutadania. És un sistema que obliga els representants polítics a treballar tenint molt en compte les demandes i els interessos dels ciutadans. Així mateix, amb un contacte continu i permanent, es faciliten els mecanismes de rendiment de comptes. A través del segon vot, a través d'un tipus de candidatures electorals amb llistes tancades i bloquejades, s'elegeix l'altra part de membres del Bundestag, i es corregeixen els efectes de desproporcionalitat que s'hagin donat amb el primer vot.

Es volia afeblir Alemanya i el que es va produir fou un model d'organització territorial que li ha incentivat un gran progrés econòmic, industrial.

Aquest és un sistema electoral que recull l'adhesió de bona part dels politòlegs especialistes en sistemes electorals, i assegura de forma molt equilibrada tres principis fonamentals del funcionament democràtic: incentiva la participació electoral; assegura una proporcionalitat entre vots i escons, entre voluntat política dels ciutadans i joc de majoria i minories al parlament; i permet una estabilitat política força alta. Per aquest motiu, es destaca com el sistema electoral més equilibrat en aquestes tres demandes polítiques (Nohlen, 1981).

1.6. Una forma d'organització territorial federal

En tercer lloc, destaquem una nova forma d'organització territorial de l'estat que Alemanya estrena l'any 1949: el federalisme cooperatiu. Certament, a diferència de les dues institucions anteriors, aquesta institució no va ser una elecció sinó una imposició per part de les forces vencedores de la Segona Guerra Mundial. Però, si bé l'objectiu era un, els efectes no volguts han estat els contraris. A diferència d'altres formes de poder vigents, que encara estan conceptualitzades de forma jeràrquica, seguint un model piramidal més propi del segle XVIII que no pas del segle XXI, les forces aliades van imposar un model d'estat federal, evitarien una concentració de poder en la capital pensant-se d'aquesta manera que afeblirien Alemanya. L'efecte aconseguit ha estat el contrari: van crear un país en xarxa, la forma actualment més moderna i eficient d'organització. Alemanya està composta per diferents estats federats, amb unes institucions polítiques pròpies i, sobretot, amb una voluntat de responsabilitzar cada territori del seu futur, que ha servit per alliberar energies de cadascun d'ells i que cadascun porti també un progrés econòmic, social i polític al progrés

general d'Alemanya. En definitiva, es volia afeblir Alemanya i el que es va produir fou un model d'organització territorial que li ha incentivat un gran progrés econòmic, industrial.

En conclusió, doncs, tres noves institucions polítiques, que han aconseguit incentivar el progrés material, el benestar ciutadà i la millora de la qualitat democràtica.

1.7. Bones pràctiques

A aquests elements, a les institucions polítiques, cal afegir una segona condició d'èxit d'un país: les bones pràctiques, tant dels governants com de la majoria dels ciutadans. I aquest element és fruit d'una cultura política democràtica en la qual prevalguin els valors que posen l'accent en l'interès general, en els valors comunitaris, en la solidaritat per sobre del l'interès personal, en l'individualisme. Com hem destacat anteriorment, en aquest sentit cal tenir en compte la influència de la religió protestant en l'assumpció de responsabilitats individuals en el propi futur i els seus efectes en la vida pública (Weber, 1984).

1.8. Itàlia, un exemple de fracàs de la política

Al seu torn, Itàlia és l'altre país que escollim i ho fem perquè, al llarg d'aquest mateix període de setanta anys, en sentit contrari del cas alemany, és un bon exemple de crisi institucional i, per tant, de crisi de la política. Malauradament pel país que tan admirem, des d'un punt de vista de les institucions polítiques l'estat italià és un exemple a no seguir. Vegem-ho seguint les tres mateixes institucions polítiques analitzades en el cas alemany.

1.9. La forma de govern parlamentària

Amb la Constitució que Itàlia va aprovar el 22 de desembre de

El poder d'amenaça dels partits petits era molt gran; els governs, molt inestables, i la ineficàcia governamental, molt alta.

1947, continuà amb una forma de govern parlamentària, però amb el mateix model anterior a la Segona Guerra Mundial. És a dir, no innovà en el sentit que ho féu Alemanya i no va adoptar les eficaces institucions pròpies del parlamentarisme racionalitzat que hem comentat anteriorment. Per acabar-ho d'empitjorar, el bicameralisme perfecte propi del país transalpí és un factor afegit que dificulta enormement la governabilitat del fantàstic país d'Itàlia, atès que la cambra alta té el mateix poder que la cambra baixa.

La conseqüència d'aquestes dos factors ha estat la coneguda forta inestabilitat governamental i política que ha caracteritzat la vida política italiana, especialment en els anys de la *primera república* en la qual la vida mitjana dels governs va ser de només onze mesos.

1.10. Utilitzar el sistema electoral com a arma de lluita política

Per altra banda, una altra institució que ha dificultat la necessària estabilitat parlamentària i governamental en el cas italià ha estat el sistema electoral. Un sistema molt descompensat, que va tenir en compte la representativitat del parlament, que va facilitar enormement la representació política de forces minoritàries, que facilità que formacions polítiques amb poca representativitat electoral aconseguissin representació parlamentària, que comportà una enorme fragmentació partidista... també ha estat un enorme obstacle per la governabilitat del país.

A aquest fet, cal tenir en compte també el context històric de la segona meitat del segle xx. Recordem els anys de la guerra freda, en què, per tal que el Partit Comunista, el segon partit en suport electoral i representació parlamentària, arribés al govern, els governs havien

arribat a estar formats per cinc partits polítics diferents. Podem pensar en el baix nivell d'estabilitat política de governs de coalició formats per cinc partits... El poder d'amenaça dels partits petits era molt gran; els governs, molt inestables; i la ineficàcia governamental, molt alta.

Les diferents reformes del sistema electoral que hi ha hagut des que va caure la primera república han estat pensades, bàsicament, per afavorir els interessos d'unes formacions polítiques per sobre d'unes altres, i no per intentar millorar l'interès general.

1.11. La forma d'organització territorial

En tercer lloc, l'organització territorial de l'estat també és una de les assignatures pendents de l'estat italià. És evident que les notables diferències entre un nord modern i industrial i un sud agrícola van produir uns nivells de desigualtat molt grans dins del mateix país i que han dificultat enormement la governabilitat del país. Aquesta dificultat és conseqüència també de l'existència de cultures polítiques ben diferents al nord i al sud de la capital. Aquestes diferències encara s'observen actualment en els resultats electorals, que ofereixen les majories a unes formacions polítiques concretes al nord del país i a unes altres al sud. Aquest fet representa el fracàs de la integració de les diferents regions en l'estat italià.

1.12. Les institucions sí que importen

De forma molt resumida, amb aquesta ràpida visió panoràmica hem volgut destacar el cas de tres institucions polítiques bàsiques de qualsevol sistema polític: forma de govern; sistema electoral, i organització territorial de l'estat, les quals són tan diferents en els dos països proposats d'exemple i que han comportat unes conseqüències tan diferents entre ambdós països. Imaginem-nos si un país amb la vitalitat social que té Itàlia disposés de bones institucions polítiques. Seria un país imparable!

La democràcia no és una forma de govern perfecta, ni de bon tros. Però sí que és una forma de govern que és perfectible i que hauria de tenir una voluntat de perfeccionament. La democràcia combina realitat i utopia.

2. La democràcia, un viatge inacabat

La democràcia, a part d'una forma d'organització política i social, també és, o hauria de ser, una actitud. Una actitud de repensar constantment el futur. Entendre la democràcia com un viatge inacabat (Dahl, 1999). Un viatge que se sap quan comença, però que, per definició, no acaba mai. La democràcia no és una forma de govern perfecta, ni de bon tros. Però sí que és una forma de govern que és perfectible i que hauria de tenir una voluntat de perfeccionament.

La democràcia combina realitat i utopia. La necessitat de resoldre els problemes dels ciutadans, de millorar les condicions de vida de les persones, per un costat; i de pensar projectes de futur, escenaris d'esperança d'un futur millor, per un altre. La tasca dels dirigents polítics hauria de saber combinar totes dues dimensions. La tasca de les persones d'idees és ajudar a pensar la segona dimensió.

En el nostre cas, quaranta anys després de la transició a la democràcia, Catalunya viu en un moment de cruïlla. Un aniversari com aquest és un bon moment per fer balanç del camí recorregut des de la recuperació de la democràcia i de l'autogovern, després de quaranta anys de dictadura franquista i per fer una nova proposta de reformes institucionals.

3. Reformes institucionals

A continuació, de forma necessàriament breu, passem a fer un seguit de propostes de reformes de les institucions polítiques vigents a casa nostra. I, naturalment, ho fem en la direcció que considerem

que caldria portar-les a terme per tal d'aconseguir una democràcia de major qualitat, un major benestar per a les persones, una societat més inclusiva, en definitiva, una major sintonia entre dirigents i ciutadans, un augment de la legitimitat democràtica.

3.1. Model de democràcia

Quan hom parla de democràcia caldria fer-ho en plural, de democràcies, perquè tant des d'un punt de vista institucional, com des d'un punt de vista de cultura política, no hi ha dos sistemes polítics democràtics idèntics.

Per exemple, per començar, cal destacar els diferents models de democràcia existents.

El model de democràcia imperant en l'àmbit del sistema polític espanyol encara és un model de base representativa, el que es va instaurar al final dels anys setanta, en els anys de la transició. Un model de democràcia procedimental. Que posa l'accent en els procediments, però no en els resultats. Com si el fet d'avançar en quotes de democratització, de millorar en nivells de llibertat i d'igualtat i de justícia no fos l'objectiu real de la democràcia.

Malauradament, el model de democràcia imperant en l'àmbit del sistema polític espanyol i àmpliament compartit per les diferents formacions polítiques, elits financeres, mitjans de comunicació i, sorprenentment, no gens qüestionat per les elits culturals, acadèmiques i intel·lectuals, és un model de democràcia elitista, que no confia gaire en els ciutadans. És aquell model que pensa que «la democràcia és una cosa massa important per deixar-la en mans dels ciutadans». Un model que demana molta participació el dia de les eleccions, però que després demana ciutadans passius.

Naturalment, aquest model està totalment superat avui dia. Proposem un canvi de model de democràcia. Proposem un canvi de model que, tot respectant el model de democràcia representativa, hi afegeixi una visió complementària, la democràcia participativa, d'acord amb el sentit dels temps i amb les demandes majoritàries a la societat

Un model que defensa que entre elecció i elecció, hi hagi el màxim nombre de mecanismes de participació directa. En definitiva, un model de democràcia que pugui entendre que posar les urnes per a demanar l'opinió als ciutadans mai no es pugui veure com una acció delictiva.

d'avui dia, que demana participar en diferents àmbits de la vida pública. Per tant, proposem passar d'un model de democràcia mínima a un model de democràcia ambiciosa. Un model que confia en els ciutadans. Un model que pensa que «la democràcia és cosa massa important per deixar-la només en mans dels polítics».

En definitiva, que pensa que la societat és dinàmica, que les lleis s'han d'anar adaptant als canvis que hi ha societat, que ha de fomentar els principis democràtics i que ha de remoure tots aquells obstacles que impedeixin una major democratització de la societat. Un model que defensa que entre elecció i elecció hi hagi el màxim nombre de mecanismes de participació directa. En definitiva, un model de democràcia que pugui entendre que posar les urnes per a demanar l'opinió als ciutadans mai no es pugui veure com una acció delictiva.

3.2. Forma de govern

De les tres grans formes de govern en què s'organitzen la gran majoria de sistemes polítics democràtics, sembla que la forma de govern parlamentària és la més apropiada per al nostre país. En primer lloc, per motius històrics. Ja en etapes predemocràtiques, Catalunya ha tingut un parlament, una assemblea representativa de diferents estaments, gremis i corporacions en els quals es prenien les decisions principals que afectaven la comunitat. Posteriorment, iniciat el procés de democratització, en els curts períodes en els quals hi ha hagut de-

Dels diferents models de parlamentarisme, sens dubte el parlamentarisme racionalitzat és el més indicat, atès que és el que facilita una major estabilitat política, requisit imprescindible per a una major eficàcia governamental.

mocràcia, Catalunya ha tingut un parlament elegit democràticament pels ciutadans, i que ha estat el fonament de la tradició d'una democràcia de consens abans que els seus teòrics contemporanis definissin aquest model de democràcia (Lijphart, 2012).

En segon lloc, seguint els models polítics democràtics majoritaris en els sistemes polítics europeus, la gran majoria d'ells són sistemes democràtics. Però, en tercer lloc, perquè hi ha un consens entre els politòlegs institucionalistes que la forma de govern parlamentària sembla la més indicada per a societats fragmentades en diferents clivelles o temes de debat, atès que els sistemes parlamentaris són sistemes molt més flexibles que els sistemes presidencials (Linz, 1997).

I dels diferents models de parlamentarisme, sens dubte el parlamentarisme racionalitzat és el més indicat, atès que és el que facilita una major estabilitat política, requisit imprescindible per a una major eficàcia governamental.

3.3. *Forma de cap d'estat*

Naturalment, a principis del segle XXI és molt difícil justificar com a cap d'estat la institució de la monarquia. Una institució que, per naturalesa, té uns dèficits democràtics enormes, atès que no és una institució elegida pels ciutadans; que la persona que ocupa el càrrec pot romandre en el càrrec tants anys com vulgui; i a més hi està sense haver d'assumir cap responsabilitat política. És a dir, no recull cap dels tres requisits que ha de tenir el poder polític en democràcia: un poder elegit; un poder limitat temporalment; i un poder responsable.

Per tant, sembla obvi que la forma més adequada és la república parlamentària, en sintonia amb la qualitat de la democràcia que defensem.

A aquest fet, cal afegir que en el cas del sistema polític espanyol, aquests dèficits es veuen àmpliament agreujats pel fet que la monarquia borbònica va ser imposada a dit pel dictador. I si tot això no fos poc, la necessària legitimitat d'exercici que s'hauria de guanyar cada dia el monarca ha acabat de desprestigiar la institució. La manca d'exemplaritat en la conducta del monarca anterior va forçar la seva abdicació del càrrec. I, per motius diferents, el cap d'estat actual ha continuat augmentant la impopularitat d'una institució que des d'un punt de vista democràtic no es pot justificar de cap manera. Tots aquests factors han comportat que aquesta institució sigui tan desacreditada per l'opinió pública catalana.

Naturalment, la forma republicana és la que s'adapta a les exigències democràtiques dels temps actuals. Per tant, sembla obvi que la forma més adequada és la república parlamentària, en sintonia amb la qualitat de la democràcia que defensem.

3.4. Sistema electoral, la columna vertebral de les democràcies representatives

Com sabem, els sistemes electorals serveixen per produir representació; serveixen per produir govern; i serveixen per produir legitimitat democràtica. Però també sabem que els sistemes electorals influeixen directament en dos elements fonamentals per al bon funcionament d'un sistema polític: en la transformació dels vots (que reflecteixen la voluntat dels ciutadans a les urnes) en el nombre d'escons a les institucions, amb quotes de poder a les institucions. I, en segon lloc, també són molt importants perquè influeixen directament en el perfil dels futurs representants polítics en el parlament.

Hi ha un consens a destacar que els sistemes mixtos, seguint models proporcionals personalitzats (com el model electoral a Alemanya) són sistemes molt equilibrats en la triple demanda de facilitar una major participació, millorar la qualitat de la representació política, i assegurar una governabilitat.

Dit això, una de les conclusions d'analitzar diferents models de sistemes electorals arreu del planeta (Nohlen, 1981) és que no hi ha sistemes electorals bons o sistemes electorals dolents. El que sí que hi ha són sistemes electorals apropiats (a les circumstàncies polítiques, socials d'un país) i sistemes electorals inapropiats (perquè responen a demandes polítiques d'un temps políticament i sortosament superat). En aquest sentit, és evident que el sistema electoral vigent, que recordem que encara és provisional, és una font d'insatisfacció per a una amplíssima majoria de la societat catalana.

La ciència política ha avançat enormement en les darreres dècades per a donar satisfacció a les demandes de major democratització que existeixen a la nostra societat. I els sistemes electorals, tot i que no fan miracles, sí que cal destacar que són una de les institucions polítiques que tenen un gran influència en el funcionament democràtic d'un sistema polític.

En aquest sentit, hi ha un consens a destacar que els sistemes mixtos, seguint models proporcionals personalitzats (com el model electoral a Alemanya) són sistemes molt equilibrats en la triple demanda de facilitar una major participació, millorar la qualitat de la representació política, i assegurar una governabilitat. Aquesta hauria de ser una de les reformes institucionals més importants atès que serviria per augmentar el grau de llibertat dels ciutadans a l'hora de votar; apropiaria els representants als representats; facilitaria als parlamentaris establir mecanismes de rendiment de comptes; i es podria mantenir, i fins i tot augmentar, el nivell de proporcionalitat entre vots i escons.

En les darreres dècades, la mida dels estats ha esdevingut inadequada per a fer front a les demandes de governabilitat. Els estats són massa petits per als problemes grans i massa grans per als problemes petits.

3.5. Organització territorial de l'estat

Com es distribueix el poder polític arreu del territori és un dels grans temes de debat en tots els sistemes polítics. La tendència històrica ha estat passar d'uns estats unitaris, centralitzats, propis del segle XIX a anar passant cap a formes de descentralització política, més adaptades a les demandes de participació política, de reconeixement nacional i d'eficàcia governamental.

Així mateix, cal destacar que en les darreres dècades, la mida dels estats ha esdevingut inadequada per a fer front a les demandes de governabilitat. Els estats són massa petits per als problemes grans i massa grans per als problemes petits. És a dir, per a fer front als problemes de governança del planeta amb els processos de globalització que vivim des del final del segle XX, els estats han cedit part de les seves competències a entitats supraestats. I, de la mateixa manera, els estats són massa grans per a donar resposta als problemes més propers de la ciutadania. En aquest sentit, han sofert un procés de descentralització política cap a entitats subestats (estats federats; comunitats autònomes; regions...). Per tant, doncs, transformació política dels estats, en integració supraestatal i en descentralització subestatal per a uns actors que tenen una mala salut de ferro i que continuen essent els actors protagonistes de l'acció política.

Dit això, en el nostre cas, per la dimensió geogràfica i per les singularitats del nostre país, pensem que caldria saber trobar l'equilibri entre mantenir i potenciar la vitalitat d'una capital, que fa anys que està ben situada en el mapa internacional, competint en el rànquing de les ciutats més potents d'Europa i de nivell global, amb una xarxa de ciutats mitjanes arreu del país que tinguessin capacitat d'alliberar

Un país en el qual hi ha un nivell molt elevat de desigualtats és una font de múltiples problemes a mitjà i a llarg termini.

energies del propi territori i de crear un model de creixement sostenible.

Naturalment, aquest model hauria de preveure un tracte distintiu per a la vall d'Aran que fos respectuós amb la seva singularitat pròpia.

3.6. *Model d'estat del benestar*

L'estat del benestar, la forma d'estat que apareix a Occident després de la Segona Guerra Mundial, i en la qual l'estat es fa càrrec de prestar uns serveis socials que assegurin una subsistència mínima a tots els ciutadans, ha representat el major avenç en matèria de justícia social. És una forma d'estat que es fonamenta en un pacte de solidaritat entre tots els ciutadans, a través del qual qui més té més aporta, i qui menys té, més rep. Els vint-i-cinc anys d'or d'aquesta forma d'estat, entre 1948-1973, van generar l'etapa de major progrés social, coincidint, naturalment, amb una etapa de gran creixement econòmic. Aquesta forma d'estat, durant aquests anys, va produir un major benestar social per a un major nombre de persones, durant el període de temps més llarg conegut fins aleshores.

Malauradament, l'estat espanyol també va arribar tard a aquesta forma d'estat. Però, recuperada la democràcia, a partir de la dècada dels vuitanta es va fer un gran esforç per intentar atrapar els estats d'Europa occidental. Però just aquests mateixos anys vuitanta, l'estat del benestar entrà en crisi. I ho feu per motius financers, per un costat, i també per motius ideològics, fruit del neoliberalisme econòmic que arribà al continent europeu provinent del món anglosaxó. El neoliberalisme criticava l'estat del benestar per excessivament intervencionista i, sobretot, per considerar-lo excessivament car.

Certament que l'estat del benestar és car, però és molt més car no

tenir-ne. Perquè, com es diu col·loquialment, «si avui no inverteixes en mestres i infermers, demà hauràs d'invertir en policies i en jutges». Un país en el qual hi ha un nivell molt elevat de desigualtats és una font de múltiples problemes a mitjà i a llarg termini. Les grans desigualtats econòmiques comporten desigualtats socials i, alhora, aquestes implicaran desigualtats polítiques, augment de vot a formacions i candidats populistes que molt sovint proposen mesures que representen una involució democràtica.

Repartir millor la riquesa, evitar les desigualtats socials i evitar que es generin centenars, milers de persones que se sentin excloses del sistema hauria de ser el nord de totes les polítiques del govern. Reduir al màxim les desigualtats de sortida; donar una oportunitat per a totes les persones; ajudar més als que necessiten més. I també, una segona oportunitat per a aquelles persones que han tingut problemes i no se n'han sortit. En definitiva, aconseguir una societat al més inclusiva possible, aconseguir una societat decent, hauria de ser la missió de qualsevol govern.

3.7. *Cultura política*

Finalment, tractarem del que considerem més important. La formació, l'educació en valors cívics, la cultura política democràtica és el fonament i el requisit per apropar-nos a aquest ideal de país que ens proposem assolir, i aconseguir una democràcia d'alta qualitat. I aquest objectiu tan sols s'aconseguirà amb el compromís cívic de moltes persones.

Com hem dit al començament d'aquest text, els requisits per al progrés d'un país són disposar d'unes institucions polítiques que generin bons resultats per a l'interès general, per al bé comú; i que hi hagi bones pràctiques, tant per part dels responsables públics com per part dels ciutadans. Però, justament per això, no hem d'oblidar que aquells surten de la seva societat i en són un reflex. Difícilment hi haurà uns governants amb una consciència ètica en un país on el grau de cultura cívica sigui baix. Les bones pràctiques dels servidors públics seran

Diffícilment hi haurà uns governants amb una consciència ètica en un país on el grau de cultura cívica sigui baix. Les bones pràctiques dels servidors públics seran conseqüència del grau de consciència cívica que hi hagi a la societat.

conseqüència del grau de consciència cívica que hi hagi a la societat. En aquest sentit, l'escola hauria de ser la institució amb capacitat per a formar ciutadans en els valors republicans (Luri, 2012).

Invertir en formació hauria de ser una política d'estat, no d'un govern. Invertir en formació és la base per a assolir l'ideal de una societat, perquè la cultura fa lliures els ciutadans. Buscar l'equilibri entre les propostes de justícia distributiva d'ajudar més a qui més ho necessita, i d'incentivar i promocionar aquelles persones amb més talent que poden ajudar a tirar el conjunt de la societat.

4. El catalanisme polític: d'un moviment reformista (espanyol) a un moviment sobiranista (català)

El catalanisme polític, com a moviment ideològicament transversal, que des del final del segle XIX ha reivindicat la identitat nacional de Catalunya, ha estat un moviment que ha tingut una varietat de projectes polítics per a l'estat espanyol en els tres moments històrics del segle XX que hi ha hagut democràcia: el regionalisme de la Lliga, el federalisme de l'ERC, l'autonomisme de CiU. Però tots aquests intents d'intentar convertir l'estat espanyol en un estat respectuós amb la diversitat cultural, política i nacional, es compten com a fracassos.

Tan persistent ha estat el catalanisme en aquests intents com contundent ha estat l'estat espanyol en les seves respectives respostes. L'estat espanyol té unes institucions que són molt millorables; ha tingut unes elits governants que s'han caracteritzat per pràctiques extractives; i té una cultura política en la qual pesa més el pes del passat

El catalanisme polític ha arribat a la conclusió que, per aconseguir un país de primera, ha de fer un seguit de reformes estructurals profundes.

que l'orientació de futur. L'estat espanyol no vol ser plurinacional. I la cultura política dominant a l'estat espanyol veu aquesta diversitat com una nosa i no com una riquesa a respectar i a potenciar. Però, dit això, l'estat espanyol té un problema molt més gran que tots aquests: i és que no vol canviar.

És per aquest motiu que, després de tants intents, en els darrers anys de forma majoritària el catalanisme polític ha passat de l'autonomisme al sobiranisme, a l'independentisme. El catalanisme polític ha arribat a la conclusió que, per aconseguir un país de primera, ha de fer un seguit de reformes estructurals profundes. Aquí hem apuntat les que considerem més importants des d'un punt de vista polític. No són les úniques, naturalment.

Arribats a aquesta convicció, havent-ho provat tot, el catalanisme polític majoritari pensa que només podrà fer aquestes i altres reformes institucionals imprescindibles si disposa d'un estat propi. Defensem la independència de Catalunya, l'estat propi, doncs, com un mitjà, no com un objectiu. L'objectiu, repetim, és fer de Catalunya *un país de primera*. Els instruments per aconseguir-ho són aquestes (i altres) reformes proposades. Aquestes imprescindibles reformes no serà possible portar-les a terme mentre formem part de l'estat espanyol.

L'independentisme és un moviment pacífic i democràtic i és conscient que li cal una majoria molt àmplia per assolir un estat propi. És un requisit insuficient, però imprescindible. En els darrers anys, el suport electoral a les urnes ha crescut de forma espectacular. Però encara no té la majoria que es necessita per afrontar i guanyar un repte tan immens com aquest. És per aquest motiu que pensem que si posa l'accent en aquest element democratitzador, en els valors republicans i en el de viure millor tothom, en l'objectiu d'aconseguir

una societat més justa i decent, pot créixer i assolir la majoria que li falta, pensant que en el segle XXI la democràcia és imparable i que si una majoria de ciutadans del nostre país vota de forma àmplia i continuada a favor de la independència, Catalunya acabarà essent independent.

Però això, naturalment, és un altre tema, i requereix, com a mínim, tot un altre article.

BIBLIOGRAFIA

- ACEMOGLU I ROBINSON (2014), *Por qué fracasan los países: Los orígenes del poder, la prosperidad y la pobreza* (Universidad de Deusto).
- Joaquim COLOMINAS FERRAN (ed.) (2016), *Per la bona política* (Barcelona, Angle Editorial).
- Adela CORTINA (1993), *Ética aplicada y democracia radical* (Madrid, Editorial Tecnos).
- Adela CORTINA; J. CONILL (eds.) (2001), *Educar en la ciudadanía* (València, Institució Alfons el Magnànim).
- Robert DAHL (1999), *La democràcia, una guia para los ciudadanos* (Madrid, Editorial Taurus).
- Arendt LIJPHART (2012), *Modelos de democracia* (Barcelona, Editorial Ariel).
- Juan LINZ; Arturo VALENZUELA (comp.) (1997), *La crisis del presidencialismo. Perspectivas comparativas* (Madrid, Alianza Editorial).
- Gregori LURI (2012), *Per una educació republicana. Escola i valors* (Barcelona, Editorial Barcino, Col·lecció Observatori dels Valors).
- Avishai MARGALIT (2010), *La sociedad decente* (Barcelona, Ediciones Paidós).
- Dieter NOHLEN (1981), *Sistemas electorales del mundo* (Madrid, Centro de Estudios Constitucionales).

Q

John RAWLS (2017), *Una teoria de la justícia* (Fondo de Cultura Económica, Mèxico).

Max WEBER (1984), *L'ètica protestant i l'esperit del capitalisme* (Barcelona, Edicions 62).